

Amelie Posse och Tomáš G. Masaryk

numner 4-2011

Amelie Posse (1884–1957) var författare till elva självbiografiska böcker, och hon är känd som fredskämpe, antinazist och flyktingars sista halmstrå. I ett avseende är hon helt unik: Ingen svensk har haft sådana förbindelser med Tjeckoslovakien som hon, utan att vara i någon som helst offentlig ställning.

När jag arbetade med min biografi om Amelie Posse hittade jag i hennes oerhört omfattande arkiv ett brev från Tomáš G. Masaryk (1850–1937), den blivande förste presidenten i det ännu inte existerande Tjeckoslovakien.

4 HOLFORD ROAD,
HAMPSTEAD, N.W.
30/12/15.

Dear Madame,

before I have got your letter, your secretary showed me about your Mr. Brázda; I wrote at once to an Italian politician, to intervene in favour of your husband. I wrote also to a Russian influential politician, the name Mr. Alex. Amjickatoff (Roma, Corso Vitt. Em. 141, Luigi Mas rimo): I would advise you to go & see Mr. Amjickatoff,

Brevet är skrivet den 30 december 1915 och är svar på ett brev som Amelie avsänt till honom en månad tidigare. Jag hittade också utkastet till Amelies brev, där hon ber om Masaryks hjälp att befria de tjecker som internerats på Sardinien, däribland hennes egen man, den unge målaren Oki Brázda. Av alla de brev

jag funnit och läst i Amelie Posses efterlämnade papper har knappast något ingett mig en sådan känsla som detta. Historien blev levande, tiden vek undan.

Amelie och Oki, som bott i Rom sedan 1911, hade gift sig i maj 1915. En vecka dessförinnan hade Italien förklarat Österrike krig, och Oki som var österrikisk medborgare betraktades därmed som fiende till Italien. Av säkerhetsskäl internerades han på Sardinien. Masaryk kunde inte göra mycket för de internerade tjeckerna, möjligen drog han i trådarna bakom kulisserna så att de flesta fick lämna ön följande sommar. Men Amelie hade hört åtskilligt om den lärde mannen och beundrade honom mycket.

Amelie Posse kom från en skånsk grevefamilj, hon var sedan tidig barndom van att umgås med aristokrater och kungligheter och hon hade dessutom en lite framfusig läggning. Det förklarar hur självklart hon gjorde sig bekant med sitt nya hemlands ledare, Edvard Beneš och Tomáš Masaryk. Beneš hade hon träffat flera gånger i Rom under första världskriget, men det var först på hösten 1919 hon personligen blev bekant med Masaryk. Amelie var då tjeckoslovakisk medborgare och Masaryk tämligen nybliven president. Hon fann honom något stram och återhållsam men förstod efter hand att det hängde ihop med det allvar som följde med hans ämbete. När de återsågs på Capri sommaren 1922 fick Amelie se en annan sida av Masaryk: en spänstig man som solade och badade och lekte med hennes pojkar på stranden men också en man som aldrig blev mätt på att iakt-

ta sin omgivning och skaffa sig nya kunskaper.

Masaryk och Amelies söner

I sin tredje bok *Vidare* (1936) har Amelie porträtterat Masaryk på ett oöverträffat personligt sätt, utan att stilisera och idealisera. Det var hög och ren luft kring presidenten men det hindrade inte att han kunde avbryta ett seriöst samtal för att närmare betrakta en broms som envetet cirklade runt hans huvud. Och han blev inte glad när Amelie försökte schasa bort den. Det var en lyx för honom att få studera tillvarons små underverk. Han hade, säger Amelie, den stora gåvan att se universum i ett korn av sand.

Men på Capri blev Masaryk också något av Amelies andlige ledare. Det var framför allt hans utläggning av begreppet evigheten som gjorde intryck på henne. För Masaryk är evigheten ett kvalitativt begrepp mer än en i det oändliga utsträckt tidrymd. Evigheten är ständigt närvarande i människan, finns här och nu och gör också den obetydligaste handling till något värdefullt. Så uppfattad påverkar också evigheten vårt förhållande till medmänniskan. Vid denna tid hade Amelie börjat söka efter nya andliga vägar, och dessa Masaryks ord kom att bli en ledstjärna i hennes fortsatta, ofta komplicerade liv.

Efter att Amelie och Oki inköpt slottet Líčkov och flyttat till Tjeckoslovakien 1925 träffade hon inte presidenten många gånger. Däremot umgicks hon med hans döttrar Alice och Olga och brevväxlade en del med dem. Sista gången hon såg Ma-

saryk var i januari 1934 under ett besök på slottet Lány. I hennes dagbok kan man läsa om hur det hela förlopte. Hon hade inte sett Masaryk på flera år och han var nu nästan 84 år gammal. "Han hade krympt lite", skriver hon, "men var annars *förunderligt* ung, livaktig och vital." Deras samtal varade i tre timmar och handlade bland annat om Hitler och den ekonomiska världskrisen. Masaryk trodde att Hitler skulle "krascha", och krisen bedömde han som "kapitalismens slut". Jo, Hitler kraschade ju så småningom, men i fråga om kapitalismen blev Masaryk som vi vet inte sannspädd.

När Masaryk dog i september 1937 var Amelies sorg stor, hon kände sig som ett faderlöst barn. Hans ord om evigheten bar hon med sig genom livet, och hans valspråk "Sanningen segrar" försökte hon så gott hon kunde också göra till sitt. I mars 1950, då Masaryk skulle ha fyllt 100 år, höll hon ett föredrag om honom hemma i Sverige. Hon berättade då bland annat om sitt sista möte med Masaryk, och hon avslutade med orden: "Masaryks personlighet är den klart brinnande eld som lyst upp det tjeckiska folkets mörka väg."

Kanske är tiden inne för tjeckerna att aktualisera hans personlighet, blåsa liv i glöderna och låta elden flamma på nytt.

– Eva Strömberg Krantz

Eva Strömberg Krantz är docent i Gamla testamentets exegetik. Hon disputerade 1982 på en avhandling om nautisk terminologi i Gamla testamentet och arbetade därefter som hebraist i Bibelkommissionen. Hon är översättare, främst från tjeckiska, och har skrivit ett stort antal historiska och litterära artiklar. I En ande som hör jorden till tecknar hon ett porträtt av den svenska grevedottern Amelie Posse (1884-1957) som tillbringade en stor del av sitt händelserika liv på kontinenten, gifte sig med den tjeckiske konstnären Oki Brázda och tog aktiv del i den tjeckoslovakiska motståndsrörelsen.

Eva Strömberg Krantz: *En ande som hör jorden till*. En bok om Amelie Posse. Carlssons. Stockholm 2010

PÅ GÅNG I FÖRLAGET

tre länder
ett språk

tyckland österrike schweiz

Snart är det dags för årets bokmässa i Göteborg! Aspekt förlag ser fram emot spännande bokdagar i monter C03:41, där vi kommer att finnas tillsammans med våra förlagskollegor i NOFF (Nordiska oberoende förlags förening). Kom förbi och prata böcker, böcker, böcker med vår förläggare på plats – Tora Hedin!

När: 22-25 september 2011
Var: Svenska mässan, Göteborg
Info: www.bok-bibliotek.se

PS. Vill du vara säker på att träffa Tora i montern, föreslår vi att du tittar förbi på torsdag 10-12, fredag 16-19, lördag 10-12 eller söndag 12-14!